

LAW MAKING IN EUROPEAN LAW AND DEMOCRACY AFTER THE LISBON TREATY

DANIEL BACHO

Faculty of Law, Masaryk university, Department of International and
European Law, the Czech republic

Abstract in original language

Autor v tomto článku podrobuje pozitivní i negativní kritice změny v procesu tvorby legislativy v Evropské unii po přijetí Lisabonské smlouvy. Z nejpodstatnějších změn je v tomto článku vybráno k diskuzi téma postavení komunitárních institucí v legislativním procesu a s tím spojené posílení pravomocí Evropského parlamentu. Autor také analyzuje možný budoucí přínos institutu občanské iniciativy k posílení přímé demokracie. Všechna výše zmíněná témata jsou v tomto článku podrobena diskuzi o jejich přínosu v procesu omezování tzv. demokratického deficitu.

Key words in original language

Lisabonská smlouva, legislativa EU, instituce EU, občanská iniciativa, přímá demokracie, demokratický deficit.

Abstract

The author of this article brings both positive and negative critics of the changes in the legislative process in the European union after the Lisbon Treaty came into force. The topics chosen from the most important ones are: the balance of EU institutions in the legislative process and strengthening of the role of European parliament in this regard. Author also analyses possible benefits brought by the citizens' initiative for the direct democracy. All above-mentioned issues are hereby discussed in the connection with the process of embedding the so-called democratic deficit.

Key words

The Lisbon Treaty, EU legislation, EU institutions, citizens' initiative, direct democracy, democratic deficit.

1. ÚVOD

Normotvorba v evropském právu má svá specifika, jedním z nich je tzv. demokratický deficit, který je charakterizován nedostatkem demokratických vazeb mezi institucemi zapojenými do rozhodovacího procesu a samotnými občany, od kterých pochází legitimita těchto institucí. Demokratický deficit se v rámci legislativy evropského práva projevuje ve více oblastech a jedním z proklamovaných přínosů Lisabonské smlouvy bylo právě

odstranění či přinejmenším zmírnění tohoto nedostatku demokracii v Evropské unii.

Tento článek obsahuje shrnutí nejpodstatnějších projevů demokratického deficitu Evropského práva ve vztahu k tvorbě právních předpisů na nadnárodní úrovni, neboli na úrovni Evropských institucí. Tyto nedostatky jsou autorem tohoto článku konfrontovány se změnami provedenými Lisabonskou smlouvou¹ v tomto ohledu a případným vlivem těchto změn na normotvornou praxi komunitárních institucí.

Mezi témata, která jsou předmětem tohoto článku, patří posílení postavení Evropského parlamentu v soustavě právo tvorných institucí Evropské unie, které si klade za cíl zvýšit legitimitu této instituce a přiblížit jí tak samotným občanům členských států. Další diskutovanou změnou je zavedení institutu občanské iniciativy, jejímž cílem je zahrnutí občanů Evropské unie přímo do legislativního procesu.

Autor zde analyzuje tyto změny a zabývá se, jak jejich zdůvodněním, tak také jejich uplatnění v oblasti normotvorby práva Evropské Unie a jejich roli v boji za odstranění demokratického deficitu. Pojetí demokracie v mezinárodní organizaci je velice odlišné od státního pojetí a autor v tomto článku zohledňuje specifika Evropské unie jako mezinárodní organizace a zároveň se snaží přinést konstruktivní kritiku jejich nedostatků a možných opatření k jejich odstranění.

Nicméně je třeba mít na paměti, že Lisabonská smlouva je zde pouze velice krátce, a proto je třeba části tohoto příspěvku zabývající se možnými budoucími dopady změn primárního práva brát spíše jako analýzu možných situací spíše než predikci faktických změn ve společnosti, na kterou je 18 měsíců po vstupu novelizace v platnost ještě příliš brzy.

2. ROLE INSTITUCÍ V RÁMCI NORMOTVORBY A JEJICH VZÁJEMNÝ VZTAH

Evropské unie (dále jen „EU“) jako mezinárodní organizace *sui generis* požívá rozsáhlá privilegia související s vytváření právních norem aplikovatelných ve členských státech, ale také na půdě komunitárních institucí. Jako jedna z mála mezinárodních organizací se podílí na tvorbě právně závazných norem, které na členských státech vynucují přímo instituce EU v čele se Soudním dvorem EU (dále jen „ESD“). V mezinárodním právu unikátní vlastností je přímá účinnost a přímá vynutitelnost těchto norem, za jejímž základem jsou některé normy přímo účinné na území členských států a vynutitelné jejich soudním systémem.

¹ Celým názvem Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské Unii a Smlouvu o založení Evropské Unie.

Podstatné s hlediska normotvůrce je rozdělení práva EU na primární a sekundární. Primární právo do něhož patří zřizovací, novelizační a přístupové smlouvy je vytvářeno samotnými členskými státy, kteří jsou „pány smluv“² a jsou tak výhradními držiteli práva změny primárního komunitárního práva³. Tyto smlouvy jsou i přes nadnárodní charakter komunitárního práva mezinárodními smlouvami podléhající normám mezinárodního práva veřejného. Sekundární právo a jeho tvorba spadá do kompetencí více institucí mezi které patří Evropská komise, Evropský parlament a Rada EU. Mezi poradní orgány, které mají především konzultační pravomoci patří Výbor regionů⁴ and Ekonomický a sociální výbor⁵.

Iniciativní pravomoci jsou výhradně soustředěny do rukou Evropské komise (dále jen „Komise“), která je, pokud smlouvy nestanoví jinak, oprávněná předkládat Evropskému Parlamentu (dále jen „EP“) a Radě EU legislativní návrhy⁶. Novinkou v rámci legislativní iniciativy je zavedení institutu občanské iniciativy, která do tohoto procesu začleňuje také samotné občany členských států EU. Institutem občanské iniciativy se autor detailně zabývá ve čtvrté kapitole tohoto článku.

Rozhodujícím orgánem v rámci legislativního procesu byla vždy Rada EU, které rozhodovala v počátcích integrace především jednomyslně. S postupem integrace a s rostoucím počtem členských států vznikala tlak na modernizaci hlasovacích procedur a bylo zavedeno hlasování prostou a poté kvalifikovanou většinou. Oproti Radě EU byl Evropský parlament zpočátku spíše doplňkovým a poradním neboli konzultačním orgánem. Postupem času a prohlubováním integrace sílily tendence na větší začlenění EP do normotvorného procesu. Ústava pro Evropu měla za jeden ze svých cílů zvýšení vlivu samotných občanů EU na dění v této mezinárodní organizaci a za nejvhodnější řešení bylo zvoleno právě posílení pravomocí EP a zrovnoprávnění jeho postavení s postavením Rady EU. Lisabonská smlouva

² J. H.H Weiler, *The Constitution of Europe* (Cambridge: Cambridge University Press, (1999), p. 223

³ Lisabonská smlouva v tomto ohledu zakotvuje výjimku z tohoto pravidla obsaženou v článku upravující teoretickou změnu primárního práva mimo klasický ratifikační proces.

⁴ Členy Výboru regionů jsou hejtmani, guvernéri a další zástupci regionů z celé Evropy. Podobně jako v EHSV jsou členové jmenováni Radou ministrů na základě nominace národních vlád pro čtyřletá období.

⁵ Výbor má 317 členů, kteří zastupují různé zájmové skupiny obyvatelstva EU. Členové zastupují zaměstnavatele, zaměstnance, neziskové organizace a další oborová sdružení.

⁶ Více zde Valentin Schröder Just in Time? European Commission Legislative Initiatives and the EU Council Presidency, Paper presented at the 3rd ECPR Graduate Conference, Dublin, September 2010. Dostupný zde: <http://www.ecprnet.eu/databases/conferences/papers/528.pdf>

převzala v téměř totožném znění úpravu obsaženou v Ústavě pro Evropu⁷ a učinila tak EP spolurozhodujícím orgánem v rámci řádného legislativního procesu⁸. Specifika tohoto procesu budou vysvětleny níže v textu. Nicméně je tento krok možno považovat za odraz vývoje v EU v posledních dvou dekáдах, kdy i v původně proevropských nových členských státech klesá nadšení pro stále hlubší integraci, která nemusí v ve svém důsledku znamenat demokratičtější mezinárodní seskupení států, které si nesou jak historicky, tak ústavně zakořeněné národní cítění. Velkou měrou se na pokledu popularity prohlubující se integrace podepsala i ekonomické, finanční krize a v posledních letech i měnová krize, která podkopává nejsilnější integrační myšlenku a tou je nepochybně ekonomický profit ze společného trhu a společné měny.

Mimo výše zmíněných institucí se na podobě a především jeho aplikaci podílí Soudní dvůr EU, který svou rozsáhlou judikaturou formuje komunitární právní řád. ESD se opírá o doktrínu *effet utile*. Podstatou této doktríny je kreativní judikatura ESD, která reprezentuje vůli soudního dvora vykládat komunitární akty takovým způsobem, aby byla zajištěná jejich maximální efektivita. Tato doktrína je i jedním ze základních principů aplikace komunitárních aktů soudy členských států a významnou roli představuje také v legislativní činnosti členských států, a to konkrétně při procesu implementace směrnic Společenství do vnitrostátních právních řádů⁹. Zda je tato kreativita žádoucí a prospěšná jak z hlediska efektivit samostatné mezinárodní organizace¹⁰ tak z hlediska demokratického deficitu, je diskutabilní. Co je však jisté je, že ESD hraje v Evropském právním řádu významnou roli nesrovnatelnou s žádnou obdobnou soudní institucí či orgánem mezinárodní organizace.

3. POSÍLENÍ ROLE EVROPSKÉHO PARLAMENTU V PROCESU NORMOTVORBY

Od roku 1979, kdy proběhly první přímé volby do EP, uběhlo již přes 30 let a postupem času a čím dál hlubší integrací snažily se tvůrci novelizací zakládajících smluv kompenzovat tuto integraci posilováním jeho

⁷ Smlouvu o Ústavě pro Evropu pohřbilo francouzské a posléze i nizozemské "ne" v referendech konaných v roce 2005. Tento neúspěch ratifikační proces prakticky zastavil.

⁸ Tzv. *co-decision procedure* zavedla Maastrichtská Smlouva již v roce 1992 a zrovnoprávnila

tímto postupem Evropský Parlament a Radu EU při přijímání legislativních aktů v oblastech uvedených v aktech primárního práva.

⁹ Rozsudek ESD ze dne 4. prosince 1974 ve věci 41/74 *Van Duyn* ECR 1337.

¹⁰ Více k tématu Ing. Mgr. Radek Matušík: Účast Evropského soudního dvora na tvorbě pravidel práva EU, diplomová práce. Dostupná zde http://is.muni.cz/th/99987/pravf_m/?lang=en.

pravomocí. EP je orgánem, který má dle mnoha úhlů pohledu největší legitimitu. Jeho pravomoci odvozené ze smluv fungují společně s principem zastupitelské demokracie, jak ji známe z ústavního práva členských států. Bývá však častou chybou srovnávat postavení EP s postavením národních parlamentů, které disponují mnohem více pravomocemi, a jejich legitimita bývá odvozena přímo od občanů států nebo chcete-li národa.

Z hlediska vztahu orgánů podílejících se na normotvorbě k demokratického deficitu, je především nutné analyzovat postavení a roli Evropského parlamentu jako representanta zastupitelské demokracie, které má nejbližší k občanům EU a jeho posílení by mohlo z dlouhodobého hlediska znamenat zvýšení podílu demokratických institutů v rámci rozhodovacích procedur EU. Tento proces je pro jednotlivce velice těžko ovlivnitelný a zvýšení vlivu EP by teoreticky mohlo ve svém důsledku vést ke zvýšení vlivu voličstva.

Před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost disponoval Evropský parlament podstatnými pravomocemi v oblasti tzv. spolurozhodovací procedury¹¹, kdy projednával společně s Radou EU návrhy Evropské komise a mohl zabránit přijetí aktu vyjádřením svého nesouhlasu zamítavým hlasováním. Omezené pravomoce měl EP v rámci tzv. spolupráce¹², kdy jeho odmítavý postoj mohla přehlasovat Rada EU jednomuslným rozhodnutím. Při přijímání aktů během tzv. slyšení¹³ byla pravomoc EP limitována pouze na vyjádření nezávazného stanoviska.

Co se týče normotvorby přinesla Lisabonské smlouva podstatné změny. Došlo k rozšíření oblastí legislativy, ve kterých instituce rozhodují pomocí spolurozhodovací procedury, která touto novelizací převzala název řádný legislativní proces, což bez přehnaného optimismu značí snahu o plnohodnotné zapojení EP do normotvorného procesu a posílení jeho postavení mezi ostatními institucemi. Mezi oblastmi, které tak nově podléhají souhlasu EP patří vnitřní trh, oblasti justice, vnitra a hospodářské politika a mnoho dalších oblastí.

Významnou roli má EP nově i při přijímání ročního rozpočtu EU, kdy je pro přijetí rozpočtu třeba souhlasu poslanců EP a posílení můžeme sledovat i ohledně společné obchodní politiky Evropské Unie, kdy je Komise nyní formálně povinna konzultovat EP ohledně postupu při vyjednávání s obchodními subjekty, státy a mezinárodními organizacemi¹⁴.

¹¹ Tzv. co-decision procedure.

¹² Tzv. cooperation procedure

¹³ Tzv. consultation procedure

¹⁴ K tomuto tématu Woolcock S., "The potential impact of the Lisbon Treaty on European Union external trade policy, Stockholm 2008, Swedish Institute for European Policy Studies,

Mimo změn týkajících se normotvorby přinesla Lisabonská smlouva Evropskému parlamentu více pramovicí i jiných oblastech. Mezi ně patří volba předsedy Evropské komise, který je tak zodpovědný parlamentu, který také může i vyslovit celé Komisi nedůvěru. EP volí také Vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Výše zmíněné změny jasně dokládají snahu tvůrců novelizace primárního práva přiblížit komunitární instituce občanům členských států. EP má nyní podstatně větší možnosti jak působit jako zpětná brzda demokracie¹⁵ a plnit tak obdobnou roli národních parlamentů členských států. Aktivní volič do EP získává těmito změnami větší, i když jen teoretický vliv na dění v EU, což je možno s jistou dávkou zdravého optimismu považovat za podstatných krok k odstranění demokratického deficitu v oblasti tvorby právních aktů EU.

4. OBČANSKÁ INICIATIVA A NORMOTVORBA

V poslední kapitole autor v krátkosti analyzuje další dvě novelizace primárního práva, které mají podstatný vliv na „polisabonský“ vývoj legislativy v EU. Prvním z nich je zavedení institutu Občanské iniciativy jako projektu s ambicemi zapojení občanů členských států do procesu normotvorby. Na konci této kapitoly se autor zmiňuje také o změnách týkajících se posíleného práva občanů na informace o projednávaných a přijatých právních aktech.

Základy právní úpravy občanské iniciativy vychází teoreticky z kodifikace petičního práva Chartou základních práv EU¹⁶, které byla později převzata do norem primárního práva Lisabonskou smlouvou¹⁷. Návrh občanské iniciativy ovšem přišel s podstatně progresivnější variantou zapojení občanů členských států do veřejného a především legislativního života EU. Samotní tvůrci novelizace vkládali do tohoto institutu velké naděje, o čemž svědčí i četná optimistická vyjádření představitelů Unie¹⁸.

June, Issue 08-2008.

¹⁵ J.H. Wieler, U.Halter, "European Democracy and its critique - five uneasy pieces, Jean Monnet working paper, (1995) No. 1.

¹⁶ Čl. 42-44 Charty základních práv EU.

¹⁷ Čl. 20 Smlouvy o fungování Evropské Unie.

¹⁸ „Občanská iniciativa může být pro občany velmi důležitým způsobem, jak vyjádřit svůj názor. Zavedení tohoto nástroje, který ukáže, že EU vážně naslouchá starostem evropských občanů, mě velmi těší. Zároveň máme záruky, že každá navržená iniciativa bude respektovat naše hodnoty a bude v souladu s našimi základními právy.“ Speech of Viviane Reding in the European Parliament from 12th January 2010; Více zde http://www.europarl.europa.eu/hearings/press_service/product.htm?ref=20100111IPR67125&secondRef=0&language=EN

Článek 11 (4) Smlouvy o Evropské Unii zní:

"Nejméně jeden milion občanů Unie pocházejících z podstatného počtu členských států se může ujmout iniciativy a vyzvat Evropskou komisi, aby v rámci svých pravomocí předložila vhodný návrh k otázkám, k nimž je podlemínění těchto občanů nezbytné přijetí právního aktu Unie pro účely provedení Smluv."

Tento článek vyžadoval upřesnění některých pojmů, které bylo podpořeno vydáním tzv. Zelené knihy o Evropské občanské iniciativě¹⁹ a v únoru 2011 provedeno přijetím nařízení 211/2011, ve kterém došlo k detailně úpravě pojmů spojených s občanskou iniciativou a souvisejícím procesem její formace. Početný počet států byl určen na 9²⁰, což je stejný počet členských států, který je třeba k tzv. posílené spolupráci²¹ či k zahájení řízení v procesu kontroly subsidiarity národními parlamenty²², což je jedna z podstatných novelizací primárního práva vstupující v platnost společně s Lisabonskou smlouvou. S prerekvizitou počtu států je třeba splnit i podmínku minimálního počtu hlasů v jednotlivém státě, který se vypočítává vynásobením počtu poslanců v Evropském parlamentu koeficientem 750. V České republice by tedy bylo třeba dosáhnout minimálního počtu 16 500 hlasů. Tyto podmínky jsou vhodně zvolené a přiměřené, jelikož reprezentují počet států již zvolený v jiných institutech komunitárního práva. Nevýhodou a možná i brzdou přístupu občana členského státu k občanské iniciativě jako demokratickému nástroji může být organizační nedostupnost, kdy zorganizování tak velkého počtu občanů z různých zemí bude dostupné jen pro vlivné a majtné lobbistické skupiny více než pro nevládní organizace či iniciativní sdružení či nadace na podporu jistého společenského zájmu. To by bylo v rozporu s proklamovanými cíly této právní úpravy.

Co se týče formálního průběhu občanské iniciativy je nutná registrace u Komise, kdy od tohoto momentu běží 12-ti měsíční lhůta²³ na dosažení požadovaného počtu prohlášení o podpoře²⁴. Diskutabilní je tzv. kontrola přípustnosti občanské iniciativy, kdy jsou organizátoři povinni po získání 300 000 prohlášení o podpoře požádat Komisi o vydání rozhodnutí o

¹⁹ Zelená kniha o Evropské občanské iniciativě, Brusel 11.11.2009, KOM (2009)622 v konečném znění. Dostupná zde: http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/citizens_initiative/docs/com_2009_622_cs.pdf

²⁰ Čl. 7 NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 211/2011 ze dne 16. února 2011 o občanské iniciativě. Dostupné zde: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:065:0001:0022:CS:PDF>

²¹ Čl. 20 Smlouvy o Evropské Unii

²² Čl. 7 odst. 2 Protokolu o používání zásad subsidiarity a proporcionality.

²³ Ibid. Čl. 5 odst. 4

²⁴ Oficiální termín pro podporu u petic klasicky vyjadřovanou podpisem na petičním archu.

přípustnosti občanské iniciativy. Komise má posléze 2 měsíce na posouzení, což se může při známé rozsáhlosti úřednického aparátu Komise zdát jako přehnaně dlouhá doba i ve vztahu ke 12 měsíční lhůtě pro shromáždění stanoveného počtu prohlášení o podpoře. Nicméně je tento proces třeba považovat za pragmatickou kontrolu případných ať formálně či materiálně nevyhovujících podání.

Samotné následné přezkoumávání občanské iniciativy Komisí je nařízením upraveno jen velmi stroze. Komisi z dikce nařízení vyplývá povinnost zveřejnit občanskou iniciativu na svých webových stránkách, iniciativu posoudit a do 4 měsíců vydat sdělení, ve kterém uvede případné opatření a jejich zdůvodnění. Toto sdělení bude opět publikováno na webových stránkách instituce. Strohost a detailní neupravenost samotného posouzení zdá se býti největším nedostatkem celé úpravy a zklamáním pro optimistické zastánce posílení participativní demokracie na komunitární úrovni. Absence jakéhokoliv ustanovení o možnosti přezkumu sdělení Komise ke konkrétní občanské iniciativě omezuje práva organizátorů na pouhé zorganizování iniciativy bez možnosti bránit se efektivně proti případnému zamítavému postoji Komise. Nařízení obsahuje i ustanovení věnující se samotnému shromažďování prohlášení o podpoře a nezbytné ochraně osobních údajů²⁵.

Autor se v této části soustředí na vymezení positív i nedostatků občanské iniciativy, které ve svých počátcích vzbuzovala velké sympatie příznivců přímé demokracie v EU²⁶. Tento institut má nepochybně ambice posílit politická práva²⁷ jednotlivce a tím tak přiblížit občana EU k procesu tvorby legislativy a teoreticky tak posílit demokratické základy Evropské unie jako mezinárodní organizace. Co však s největší pravděpodobností bude působit potíže jsou systematické a formální požadavky na přípustnost a samotné těžkopádnost procesu posuzování formální a materiální správnosti Komisí. Absence opravného prostředku proti zamítavému postoji rady bude nepochybně velmi kritizovanou překážkou uvedení tohoto institutu přímé demokracie v efektivní praxi.

Jednou z dalších progresivních úprav týkajících se posilování demokratických prvků při tvorbě právních aktů je článek 15 odst. 1

²⁵ Čl. 12 NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 211/2011 ze dne 16. února 2011 o občanské iniciativě. Dostupné zde: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:065:0001:0022:CS:PDF>

²⁶ Např. Cuesta V. L., *The Lisbon Treaty 's provisions on democratic principle: A legal framework for participatory democracy?* (2009) *International Public Law*, Volume 16, Number 1, March 2010.

²⁷ Blíže srov. Grygar, J.: *Ochrana základních práv v Evropské unii*, IFEC, Praha, 2001, s. 17, 27

Smlouvy o fungování Evropské unie na základě kterého má Rada EU a Evropské parlament povinnost jednat veřejně při projednávání návrhu legislativního aktu. Toto právo je odvozeno na právo na informace a přístup k oficiálním dokumentům, které již bylo součástí primárního práva před novelizací Lisabonskou smlouvou a po novelizaci bylo zařazeno do článku 15 odst.3. Právo občana na informace bylo nedávno posíleno i judikaturou Evropského soudního dvora, kdy v rozsudku Turco proti Radě²⁸ soud přiznal občanům právo na přístup k právním posudkům právní služby Rady EU vztahující se k jakýmkoliv legislativním návrhům. Toto právo se tak s prohlubující se integrací rozšiřuje na stále více oblastí profesionálního života institucí EU, které tak mohou podléhat průběžné i následné kontrole společnosti, což je jedním ze základních podmínek právní odpovědnosti institucí²⁹ a participativní demokracie.

5. ZÁVĚR

Normotvorba Evropských institucí a související pravomoci jsou tradičně rozděleny mezi Radu EU, Komisi a Evropské parlament. Z pohledu posílení demokracie je při nových integračních pokusech a novelizacích primárního práva třeba klást důraz na zvyšování podílu vlivu občana členského státu na vznik a přijímání právních aktů na komunitární úrovni. Současně je třeba klást důraz na občanskou kontrolu aktů těchto institucí a s tím související právo na informace o právních aktech.

Lisabonská smlouva přináší v tomto ohledu velké změny a proklamovaný boj za zmírnění tzv. demokratického deficitu je třeba brát vážně. Posílení pravomocí Evropského parlamentu, který se stal při přijímání právních aktů prakticky rovnocenným Radě EU je důležitým krokem k většímu zapojení t "Evropského lidu" do chodu institucí a tím tak posílit prvky participativní demokracie, i když je velmi problematické aplikovat národní schéma demokratického rozložení pravomocí na mezinárodní organizaci takového rozsahu a komplexnosti.

Velké ambice neskrývá ani nově zavedený institut občanské iniciativy, který teoreticky umožňuje organizované skupině obyvatelstva z podstatného počtu členských států navrhnout legislativu. Co ovšem může tento proces zbrzdit či znemožnit je velká technická, organizační a s tím spojená materiální náročnost této iniciativy a absence detailní úpravy posouzení tohoto návrhu samotnou Komisí. Hrubým nedostatkem je, dle autora, absence jakéhokoliv opravného prostředku proti výsledkům posouzení daného

²⁸ Rozsudek ESD ze dne 24. listopadu 2004, T-84/03, Maurizio Turco proti Radě.

²⁹ Cuesta V. L. , The Lisbon Treaty 's provisions on democratic principle: A legal framework for participatory democracy? (2009) International Public Law, Volume 16, Number 1, March 2010, 131.

návrhu Komisi. Zde je patrné, že s prvky přímé a participativní demokracie se bude na komunitární úrovni i nadále zacházet váhavě a velmi opatrně.

Literature

- Cuesta V. L. , The Lisbon Treaty 's provisions on democratic principle:
A legal framework for participatory democracy? (2009) International Public Law, Volume 16, Number 1, March 2010
- European Parliament Press Release 19.10.2007. Dostupné zde
[<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IMPRESS+20071019IPR11909+0+DOC+XML+V0//EN>]
- Grygar, J.: Ochrana základních práv v Evropské unii, IFEC, Praha, 2001
- Lekberg Soren, Method for subsidiarity control by national parliaments, The Secretariat, European Convention, ECOSAC, Working group IV, 2002
- Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o občanské iniciativě, Brusel, 31.3.2010, KOM (2010) 119 v konečném znění
- Rozsudek ESD ze dne 24. listopadu 2004, T-84/03, Maurizio Turco proti Radě.
- Woolcock S., "The potential impact of the Lisbon Treaty on European Union external trade policy, Stockholm 2008, Swedish Institute for European Policy Studies, June, Issue 08-2008
- Working document on a proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council of the citizens' initiative, 22.6.2010, Committee on Constitutional Affairs, Rapporteur Zita Gurmai and Alain Lamasoure; http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/afco/dt/821/821462/821462en.pdf
- Zelená kniha o Evropské občanské iniciativě, Brusel 11.11.2009, KOM

(2009)622 v konečném znění. Dostupná na

http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/citizens_initiative/docs/com_200

<http://www.europa.eu>

<http://www.euroskop.cz>

<http://www.euroactiv.cz>

<http://www.vlada.cz>

<http://www.eur-lex.eu>

Contact – email

bacgo@mail.muni.cz